

EBHF Stockholms skärgård

Aktörsforum 19 - Minimässa

Krafter för Östersjön

22 inspirerande exempel från EBHF:s aktörsforum

Vid Stockholms skärgårds aktörsforum den 4 mars 2026 arrangerades en minimässa där deltagare i EBHF-nätverket presenterade sina respektive verksamheter och initiativ för att stärka Östersjöns miljö.

Sammantaget var det 22 presentationer som delades och det blev tydligt att vi inom nätverket har en otrolig bredd. Presentationerna berörde allt från forskning, naturvård, innovation, policy till lokalt åtgärdsarbete.

Den här sammanställningen ger en översikt över de organisationer och initiativ som deltog. Ett stort tack till Sjöhistoriska museet för att vi fick vara i era fina lokaler.

Dokumentationen från alla aktörsforum finns på vår sajt www.ebhf.se.

Har du frågor om vårt arbete kontakta gustaf.almqvist@lansstyrelsen.se eller info@ebhf.se.

1 Engagemang och påverkansarbete

Baltic Waters och Östersjöarbete

Ebba Rosendahl ebba.rosendahl@balticwaters.org

BalticWaters är en oberoende insamlingsstiftelse med ett enda mål: att vårt hav ska leva. Men att rädda ett hav är ingen enkel sak. Det handlar om komplexa frågor som inte går att lösa över en natt. Förändring kräver handling, kompetens och uthållighet.

För att vårt hav ska få leva arbetar vi långsiktigt med:

- Projekt och forskning som visar att förändring är möjligt: Tillsammans med myndigheter, akademi och organisationer genomför BalticWaters projekt där vi omsätter teori till handling och lösningar. Bland annat driver stiftelsen projektet "ReCod - utsättning av småtorsk i Östersjön" och "Levande vikar" som tar fram restaureringsåtgärder för grunda havsvikar.
- Fiskforskningslaboratorium: För att skapa förutsättningar för ny forskning om Östersjöfiskeriet, stödutsättning av hotade fiskarter, utveckling av akvakultur och kunskapsbyggande, har stiftelsen etablerat ett nytt fiskforskningslaboratorium i Studsvik, utanför Nyköping.
- Kunskap som möjliggör förändring: Stiftelsen arbetar aktivt för att möjliggöra ny forskning och sprida kunskap om Östersjön.
- Opinion så beslut blir tagna och åtgärder genomförda: BalticWaters bedriver ett omfattande och uthålligt påverkansarbete för en havspolitik som sätter Östersjöns miljö först. Stiftelsen fokuserar huvudsakligen på två opinionsområden: **Fiskeripolitik med fokus på livskraftiga fiskbestånd** och **återcirkulering av växtnäring inom jordbruket**.

Hur funkade SIKO

Gunilla (Nilla) Söderqvist nilla.soderqvist@gmail.com

Skärgårdens Intresseföreningars Kontaktorganisation (SIKO) är en samarbetsorganisation för lokala föreningar i Stockholms skärgård. Organisationen bildades 1969 och samlar byalag, bygdegårdsföreningar, intresseföreningar och företagarföreningar från skärgårdskommunerna Norrtälje, Österåker, Vaxholm, Värmdö, Haninge och Nynäshamn.

Verksamheten finansieras genom medlemsavgifter och driftsbidrag från Region Stockholm. SIKO arbetar för att stärka skärgårdens förutsättningar som ett levande samhälle året runt och företräder de bofastas intressen i dialog med myndigheter, kommuner och andra aktörer. Genom nätverk, kunskapsspridning och opinionsarbete driver organisationen frågor som rör transporter, service, boende, utbildning, miljö och hållbar utveckling. Utgångspunkten är att skärgårdens natur- och kulturvärden ska bidra till goda levnadsvillkor för människor i alla åldrar samt skapa förutsättningar för ett livskraftigt lokalt näringsliv.

Stockholms skärgård är samtidigt en storstadsnära men gles glesbygd där vardagslivet präglas av särskilda utmaningar, inte minst när det gäller kommunikationer och tillgång till service. SIKO arbetar därför för långsiktiga lösningar som gör det möjligt att bo, arbeta och driva företag i skärgården året runt. En viktig fråga är att skapa förutsättningar för barnfamiljer att leva på kärnöarna, bland annat genom fungerande skolor, bostäder och samhällsservice.

Organisationen deltar i flera regionala samverkansforum och utvecklingsprojekt kopplade till skärgården och verkar för ökad samverkan mellan skärgårdskommunerna. Genom sitt arbete vill SIKO bidra till en hållbar och livskraftig skärgård där människor kan leva och verka samtidigt som områdets unika miljöer tas tillvara för framtiden.”

Rotary, BASRAN och havsmiljöarbetet

Sven Rudberg sven.rudberg@gmail.com

Rotaryklubbar runt Östersjön samarbetar för att bidra till en bättre havsmiljö genom projektet "Rädda Östersjön". Över 1 100 klubbar och mer än 40 000 medlemmar i regionen deltar i olika lokala initiativ.

Intresset för att kunna bidra till att förbättra miljön i och kring Östersjön är stort. Tanken är att Rotaryklubbarna skall genomföra lokala aktiviteter tillsammans med partners eller med andra klubbar. Finessen med Rotary är att vi har de lokala nätverken och kontakterna såväl privata som offentliga och att vi har många engagerade medlemmar och personella resurser. Projekten i Rotary är oftast globala eller lokala men detta är ett regionalt Rotaryprojekt, som inkl. avrinningsområdena omfattar hela Sverige. Distriktet, som omfattar svenska ostkusten från Värmdö i norr till Ölands södra udde i söder samt Gotland och Lettland, har en Östersjökommitté, som stöttar och inspirerar klubbarna till att genomföra lokala aktiviteter. Organisationen utbildar också "Rotary Östersjöambassadörer" i samarbete med Östersjöcentrum vid Stockholms universitet. Ambassadörerna skall fungera som "motorer" i sina klubbar och får vid "promoveringen" en Rotarykeps med texten "Rädda Östersjön".

- BASRAN, Baltic Sea Regional Action Network of Rotarians är ett gränsöverskridande samarbete mellan Rotarydistrikt, klubbar och medlemmar i just nu åtta länder runt Östersjön. Sverige var ordförande land 2023-25 och Gun-Marie "Guje" Östedt-Axelsson från Värmdö Skärgård Rotaryklubb var då ordförande. BASRAN:s genomför konkreta aktiviteter som webinarier, Action Committes och "RYLA Baltic Sea" utbildningar för ungdomar mellan 18 och 30 år m.m. Gå med i BASRAN. Det kostar inget och innebär att du får inbjudningar och nyhetsbrev. All info hittar du på hemsidan: www.basran.eu.

Åtgärdsarbete

Att skydda miljön blev fokusområde nr 7 i Rotary International under år 2021. Sven Rudbergs klubb, Värmdö Skärgård Rotaryklubb, engagerade sig vid starten för sex år sedan i Rotary "Rädda Östersjön" projektet. En Östersjögrupp bildades, som började att genomföra aktiviteter. En vattentestväska från Finland som lånades ut till kommunens skolor var den första aktiviteten. Rotaryklubben adopterade också tidigt Långbroviken på Värmdö, en av de fyra vikarna, som ingår i Baltic Water's projekt "Levande vikar".

Med inköpt tält har Rotary i flera år aktivt deltagit vid lokala utställningar som "Allt på Sjön" i Gustavsberg, "Våtmarkens dag" i Hemmests Sjöäng, Hållbarhetsfestivalen i Gustavsbergsteatern, Vändöfestivalen m.m. I tältet möter medlemmar besökare och säljer Lasse Åbergs barnböcker om havet, som både unga och vuxna kan lära sig av. De började i Stavnäs under Östersjödagarna tillsammans med Briggen Tre Kronor 2020, då sålde klubben boken "50 sätt att Rädda Östersjön" med uppmaningar till privatperson om hur de kan bidra. Rotary bjuder även in till barnquiz om Östersjön, med godis som belöning, lockar hela familjen in i vårt tält.

Aktiviteter och projekt behövs för att motivera medlemmarna och för att skapa gemenskap och trivsel. Östersjöprojektet har lockat flera nya, yngre medlemmar.

Det senaste projektet är ett samarbete med Länsstyrelsen och kommunen med målet att skapa nya våtmarker på Värmdö. Här har Rotaryklubben agerat som dörröppnare genom det lokala nätverk. Kommunen har inte så mycket mark och behöver därför engagera privata markägare för att kunna anlägga nya våtmarker. Ett första projekt genomförs nu i samarbete med Värmdö församling vid Kyrkviken mitt emot Värmdö kyrka. Rotary bekostar våtmarken och kyrkan åtar sig att underhålla den. Gångväg och skyltar skall locka Värmdöbor och skolklasser dit för att lära sig mer om våtmarkers förträfflighet. Kommunen har som mål att skapa minst en ny våtmark per år och visar därför ett stort intresse liksom Sportfiskarna och Fågelklubben.

Rotaryklubben bidrog också tillsammans med kommunen och många andra från civilsamhället till att dumpningen av muddermassor i Kanholmsfjärden stoppades i höstas.

Östersjökontraktet

Claes Brun claes.bruhn@ostersjokontraktet.se

Östersjökontraktet arbetar med att stärka samarbetet mellan olika aktörer som vill förbättra havsmiljön. Genom samverkan mellan allmänhet, organisationer, företag, myndigheter och politiker vill initiativet skapa större effekt i arbetet för Östersjön.

Organisationen fokuserar på att synliggöra engagemanget för havet, sprida kunskap och bidra till konkreta åtgärder. Nätverk och forum där olika aktörer möts, som EBHF:s arrangemang, är viktiga för att skapa nya samarbeten och synergier mellan initiativ som arbetar för en bättre havsmiljö. Läs mer om [Östersjökontraktet på deras sajt](#).

2 Restaurering och åtgärdssamordning

Projekt Gäddhäng Henrik C Andersson, Lst Stockholm

Projekt Gäddhäng har arbetat med att utveckla metoder för att stärka rovfiskbestånd i ytterskärgården. Historiskt har det funnits goda gäddbestånd i ytterskärgården, delvis till följd av tidigare utsättningar. I dag råder däremot brist på rovfisk i många områden. Samtidigt är förekomsten av storspigg hög, och fiskens viktigaste lekplatser – grunda laguner – håller ofta låg kvalitet.

Projekt pågick under åren 2020–2024 och arbetet fokuserade både på att förbättra lekmiljöer och på att sätta ut fisk i områden där bestånden saknades. Regelbundna uppföljningar genomfördes för att följa utvecklingen och utvärdera effekterna av åtgärderna.

Under tre år sattes både lekmogen gädda och större gäddyngel ut i ett område där gädda tidigare saknades, totalt omkring 500 individer. Ynglen hämtades från våtmarker, men tillgången på större årsyngel visade sig vara begränsad. Överlevnaden är ännu oklar, men förhoppningen är att lokal reproduktion ska kunna märkas inom ett decennium.

Som en del av projektet placerades även ett femtiotal små risvasar ut i två områden där lekmiljöerna saknade vegetation. I området där rovfisk redan förekom började abborrar lägga rom i risvasarna redan första natten, och resultaten efter två år var mycket goda. I området där abborre saknades gav däremot risvasarna ingen effekt.

För att stärka abborrbeståndet i det senare området sattes även miljontals befruktade romkorn ut under projektets två sista år. Kläckning kunde bekräftas, men överlevnaden hos ynglen är fortfarande oklar. Under sommaren kan predation från storspigg vara ett problem, medan födotillgången för larverna kan vara begränsad under våren.

Sammantaget visar projektet att det fortfarande saknas en effektiv metod för utsättning av gädda, främst på grund av begränsad tillgång på större årsyngel. Den etablerade metoden att lägga ut risvasar framstår däremot som mycket effektiv för att stärka befintliga fiskbestånd och kan även fungera som en indikator på lokal lekaktivitet. Utsättning av rom bedöms ha stor potential i områden där abborre saknas, men ytterligare metodutveckling behövs för att säkerställa långsiktig effekt. Samtidigt är kompletterande förvaltning avgörande – åtgärder i lokala miljöer riskerar annars att motverkas av större problem som industrifiske och övergödning.

För frågor om projektet kontakta: ingrid.nordemar@lansstyrelsen.se

Åtgärdssekretariat - Lst Stockholm

Martin Olgemar, Emma Lemos och Jennie Barthel Svedén

Det finns ett stort engagemang hos markägare, samfälligheter, intresseorganisationer och kommuner att genomföra restaureringsåtgärder kopplade till vattenmiljöer. Det är dock inte helt lätt att veta hur man ska gå till väga. Sekretariatets roll är att facilitera åtgärdsarbete i olika skeden genom att vägleda inom hela processen från idé till genomförande. En viktig aspekt är att man inte ska behöva ha ett färdigtänkt projekt utan man ska i tidiga skeden kunna få råd och stöd i hur man bäst kan rigga och genomföra sitt tänkta projekt. Arbetet startades upp under hösten 2025 och kommer löpande utvärderas och utvecklas. Erfarenheter och inspel från EBHF-projektet en viktig del i varför sekretariatet bildades.

Hur vill sekretariatet arbeta?

- Erbjudna en väg in! Man ska inte behöva kontakta olika delar av länsstyrelsen om man har frågor kring utformning av åtgärder, juridik, finansiering osv.
- Vi riktar oss till en bredd av aktörer (åtgärdssamordnare, kommuner, företag, Sportfiskarna, Skärgårdsstiftelsen, markägare, intresseorganisationer/NGO:s).
- Vi driver internt förbättrings- och förändringsarbete på Länsstyrelsen för att öka åtgärdstakten (identifiera hinder).
- Vi ordnar löpande samverkansträffar och fältbesök.
- Vi har kapacitet att vid behov driva egna projekt.

Här kan du läsa mer om [Restaurering av vattenmiljöer](#) och [Anlägga och restaurera våtmark](#).

Har du förslag kontakta atgardssamordning.vatten.stockholm@lansstyrelsen.se

Åtgärdssamordning inom Svealandskusten

Anna Ehn, Svealands kustvattenvårdsförbund anna.ehn@skvuf.se

Svealands kustvattenvårdsförbund är en ideell förening som arbetar med att undersöka och beskriva miljötilståndet längs Svealands kust, från Älvkarleby i norr till Nyköping i söder. Förbundet består av 22 kommuner, tre länsstyrelser, två regioner, elva intresseorganisationer och tio företag. På uppdrag av våra medlemmar genomför förbundet regelbundet ca 200 miljömätningar (salthalt, temperatur, siktdjup, syrehalt, näringsämnen och klorofyll) för att följa utvecklingen i kustvattnen. Resultaten används för att få en bättre bild av havsmiljön och för att kunna planera åtgärder som förbättrar vattenkvaliteten.

Utöver miljöövervakningen arbetar förbundet med flera utvecklingsområden, bland annat fiskevård, skydd av grunda vikar och utveckling av marina reservat. Ett planerat projekt är Fiskevård längs Svealandskusten 2027–2030, som genomförs tillsammans med Sportfiskarna och syftar till att ta fram en till två konkreta åtgärder i varje medlemskommun.

Ett annat projekt är Grunda vikar 2026–2027, där fokus ligger på att kartlägga och sammanställa information om kustens grunda vikar samt prioritera områden genom GIS-analyser. Projektet inkluderar även temaföreläsningar och studiebesök.

Det tredje projektet handlar om Marina reservat 2026–2027, där förbundet för dialog med kommuner och länsstyrelser, sammanställer kunskap om inventeringar under vatten och identifierar möjliga områden för framtida marina skyddsområden.

Tillsammans syftar dessa insatser till att förbättra kunskapen om kustmiljön och bidra till ett mer hållbart nyttjande och skydd av Svealands kustvatten.

3 Sjötrafik, fritidsbåtar och tillsyn

Svenska båtunionens miljöarbete

Carl Rönnow carl.ronnow@batunionen.se

Svenska Båtunionen är en av världens största båtorganisationer med cirka 180 000 medlemmar, omkring 900 båtklubbar och 22 regionala båtförbund. Organisationens uppdrag är att öka miljömedvetenheten bland båtägare och stödja båtklubbar i ett mer hållbart båtliv.

Miljöarbetet bedrivs främst genom information, utbildning och samverkan. Centrala kanaler är bland annat hemsidor, nyhetsbrev, tidningen Båtliv, konferenser och utbildningar samt handboken för fritidsbåtshamnar.

Organisationen driver även flera konkreta projekt och verktyg, exempelvis XRF-projektet, Havstulpanvarningen samt webbplatserna Batmiljo.se och Hamnkontroll.se.

Andra initiativ är projektet "Allemansrätten under ytan". Arbetet omfattar flera miljöfrågor kopplade till båtlivet, bland annat kontroll av båtottenfärger, skydd av natur- och undervattensmiljöer, bullerfrågor, mer miljövänliga drivmedel samt utveckling av laddning och andra hållbara lösningar i hamnar.

I diskussionerna lyftes också viktiga utmaningar för båtklubbarna. En tydlig fråga är den demokratiska dimensionen i föreningslivet: det blir allt svårare att rekrytera personer till styrelseuppdrag när myndighetskrav ökar, exempelvis kring mätning och sanering av båtbotenskrov. Det finns även oro för framtida krav på markundersökningar och marksanering, som är en viktig strategisk fråga för hela organisationen.

Vidare diskuterades behov och lösningar kring toatömningsstationer, samt ett tydligt intresse för projektet Allemansrätten under ytan, där flera efterfrågade om det kommer att tas fram pedagogiskt material riktat till barn. Mer information om just detta projekt kommer att presenteras inom kort.

One Water – Öppet brev

Thomas Ogander på One Water Race, berättade om deras arbete för havsmiljön och uppmanar alla att skriva under deras öppna brev till politikerna.

För att skriva under, kontakta
thomas.ogander@onewaterrace.com.

ÖPPET BREV TILL POLITIKER: VI FÅR INTE GLÖMMA SKÄRGÅRDEN

Stockholms skärgård är en nationalklenod, men den drivs fortfarande på fossil energi. Det är en ohållbar dubbel standard: på land accelererar omställningen, till sjöss står den still. Nu krävs politiska beslut som gör skärgården till nästa stora svenska klimatprojekt.

Våra hav tar upp merparten av den ökande värmen och en stor del av koldioxiden, ändå behandlar vi den marina omställningen som en bisak. För Stockholms skärgård innebär det föråldrad infrastruktur, fortsatt fossilberoende och ett tappat innovationsfönster i en marknad där Sverige borde leda.

LÖSNINGARNA FINNS. MARKNADEN ÄR REDO.

Teknik för elektrifiering, landström, energieffektivisering och nya driftmodeller är mogen. Sverige har kompetensen, men saknar hemmamarknad och tydliga spelregler till sjöss. Samtidigt hårdnar konkurrensen om hållbar turism och om industriprojekt kopplade till den gröna omställningen. Våra nordiska grannar har kommit längre, och Oslofjorden är redan en förebild för elektrifiering och modernare, utsläppsnål sjötrafik. Sverige har tekniken och kompetensen. Nu behöver vi skapa en hemmamarknad som gör att den kan skalas i Stockholms skärgård.

BEHOV AV BESLUT OM FÖLJANDE – NU:

- Ett partiöverskridande omställningsprogram för skärgården med mål, ansvarsfördelning och egen budget.
- Modern infrastruktur: laddning/landström i prioriterade noder och uppgraderade hamnar för framtidens trafik.
- Styrmedel som på land: incitament och upphandlingar som driver marknaden mot fossilfritt.
- Samverkan i en gemensam styrgrupp mellan stat, region, kommuner, myndigheter, civilsamhälle och näringsliv.
- 100% utsläppsfri regional skärgårdstrafik med tidsatt plan, pilotlinjer och skalning.

Vi representerar aktörer som vill ta ansvar och bidra med kompetens, genomförandekraft och investeringar. Ge oss spelreglerna, så levererar vi omställningen.

Låt oss starta tillsammans. Vi föreslår ett möte med ansvariga politiker och tjänstemän för att presentera en konkret pilotplan för emissionsfri skärgårdstrafik och nödvändig infrastruktur.

Undertecknat

Thomas Ogander
Stiftelsen One Water

Informationsmaterial för hållbart båtliv

Cecilia Wibjörn på Skärgårdsstiftelsen och Marie Norstedt Värmdö kommun

cecilia.wibjorn@skargardsstiftelsen.se och marie.norstedt@varmdo.se

Naturskydd och fritidsbåtar är en av fem som bildats inom EBHF arbetet i Stockholms skärgård. Arbetsgrupperna har vuxit fram ur deltagarnas prioriteringar och gemensamma behov som kartlagts under aktörsforum. Gruppen har tagit fram en broschyr och två skyltar, en för naturhamnar och en för båthamnar som ska fungera som ett praktiskt stöd för båtägare och andra besökare som vill ta ansvar för skärgårdens känsliga natur – både ovan och under vattenytan.

Läs mer om arbetet och ladda ner skyltar och broschyrer på ebhf.se.

Vrakdykarpensionatet Jessika Bothe, info@vrakdykarpensionatet.se

Vrakdykarpensionatet på Dalarö i Stockholms skärgård kombinerar dykning med ett starkt engagemang för havsmiljön. Genom sin verksamhet bidrar de till att öka kunskapen om Östersjöns unika undervattensmiljöer och kulturarv.

De vill visa att Östersjön är mer än siffror och problemrapporter – den är ett levande och komplext ekosystem. Genom att synliggöra havets styrkor och skönhet arbetar verksamheten för att öka förståelsen för och viljan att värna om miljön. Dyken i Östersjön sker året runt och förändringar och livsmiljöer under ytan dokumenteras på nära håll. En viktig ambition för verksamheten är att minska avståndet mellan dykare, forskare och allmänhet. Därför erbjuds flera sätt att delta i projektet, bland annat genom projektdyk, observationer och medborgarforskning.

Under 2025 drev Vrakdykarpensionatet projektet Östersjöns miljö i samarbete med WWF. Arbetet fortsätter nu under namnet Under Ytan 2026. Projektet genomförs i samarbete med forskare och bygger på kunskapsutbyte samt dokumentation av arter, marina miljöer och årstidernas variationer i Östersjön genom undervattensfoto och film.

En ny satsning för året är att förmedla livet under ytan genom minidokumentärer och kortare filmer om kulturarvet på Östersjöns botten. Projektet omfattar även så kallade landkrabbekurser för personer som inte dyker, där deltagare får ta del av föreläsningar, workshops och studier av undervattensmiljöer med hjälp av vattenkikare.

Som samarbetspartner – bidra till att utveckla projektet vidare och möjliggöra mer dokumentation och nya initiativ under ytan.

Här kan du se ett [frukostseminarium om deras arbete](#).

Sluta tanka havet och HaV:s Åtgärdsprogram för havsmiljön

Josephine Rubia Johansson HaV och Patrik Cederlöf Lst Stockholm

josephine.rubiajohansson@havochvatten.se och patrik.cederlof@lansstyrelsen.se

Kampanjen Sluta Tanka Havet är ett samarbete mellan myndigheter, organisationer och aktörer i båtlivet med syfte att minska utsläppen av fossila bränslen och giftiga ämnen i hav och sjöar. Initiativet leds av Länsstyrelsen i Stockholm och är sprunget ur åtgärd 41 i Sveriges åtgärdsprogram för havsmiljön: Aktiv utfasning av tvåtaktsmotorer med förgasare på fritidsbåtar, där Transportstyrelsen är ansvarig myndighet. Denna motortyp släpper ut en betydande andel oförbränt bränsle direkt i vattnet, vilket innebär att stora mängder bensin varje år hamnar i svenska hav och sjöar.

Genom informationsinsatser och praktiska åtgärder vill kampanjen påskynda omställningen till renare alternativ, exempelvis modernare motorer, eldrift eller mer miljöanpassade bränslen. Arbetet har nu också gått in i en fas där fokus riktas mot infrastrukturen för bränsle i skärgården. Ett viktigt spår är att identifiera och utveckla moderna och mer miljöanpassade sjömackar som på sikt kan ersätta den i många fall föråldrade och miljöriskfyllda infrastrukturen av äldre sjömackar i skärgårdsmiljöer.

Det pågår ett nationellt arbete där Havs- och vattenmyndigheten uppdaterar Sveriges åtgärdsprogram för havsmiljön och där också åtgärder lyfts relaterade till båtlivet. Programmet tas fram inom ramen för EU:s havsmiljödirektiv och anger vilka insatser som krävs för att nå god miljöstatus i bland annat Östersjön. I samband med detta arbete har åtgärdsförslag från EBHF-nätverket lämnats in och i vissa delar tagits vidare i myndighetens process. Ett exempel är en ny nationell åtgärd om miljöinformation i digitala sjökort. Förslaget har inspirerats av samarbetet mellan EBHF och Skippo där miljöinformation och hänsynsområden integreras i digitala sjökort för Stockholms skärgård.

Sammantaget visar dessa initiativ hur informationskampanjer, civilsamhällesengagemang och myndighetsarbete kan samverka för att minska miljöpåverkan från båtlivet och stärka förvaltningen av havs- och skärgårdsmiljöer.

Kustbevakningen Mikael Wedin, mikael.wedin@kustbevakningen.se

Efter att ha presenterat kustbevakningens bredare verksamhet fokuserade presentation på arbete med tillsynen av fisket till havs. Myndigheten kontrollerar att gällande regler följs och genomför regelbundna fiskerikontroller till sjöss. Arbetet prioriterar särskilt fisktäta områden, fredningsområden samt platser där fiskeförbud råder.

Fiskeriförvaltningen är i stor utsträckning gemensam inom EU, och alla medlemsländer omfattas av samma grundläggande bestämmelser. Kustbevakningens kontroller är därför en del av arbetet med att säkerställa att EU:s gemensamma fiskeripolitik efterlevs i svenska vatten.

4 Områdesskydd och marin samordning

Bildning av ett biosfärområde

Ann Aldeheim, ann.aldeheim@greenarchipelago.se

Sedan 2020 har den ideella organisationen Nämndö Green Archipelago(NGA) arbetat med att skapa Stockholms skärgårds första biosfärområde. Idéen kom från Världsnaturfonden WWF som varit inblandande i flera andra svenska biosfärområdesprocesser.

Arbetet startade med planen om ett område i Nämndöskärgården men har nu utökats till att innefatta hela Värmdö skärgård, alltså alla öar utan fastlandsförbindelse i Värmdö kommun. Ett biosfärområde utses av FN-organet UNESCO och ska vara ett modellområde för hållbar samhällsutveckling där man testar nya lösningar på lokala utmaningar och är innovativ för att sedan kunna sprida kunskapen till andra områden med liknande förutsättningar. Inrättandet av ett biosfärområde medför inga nya begränsningar kring naturvård, byggrätter eller hur man får röra sig i området. Ett biosfärområde måste innehålla skyddad natur men här måste det också bo människor, och ingen ska utvecklas på den andres bekostnad. Här ska akademien, myndigheteter och lokalsamhället arbeta tillsammans för att lösa just de utmaningar ett område tamps med. Allt arbete i biosfärområde utgår från de globala hållbarhetsmålen i agenda 2030 och ska bidra till att:

- Bevara biologisk och kulturell mångfald, ekosystem och landskap
- Utveckla samhället på ett miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbart sätt
- Stödja demonstrationsprojekt, forskning och lärande inom hållbar utveckling

Detta är ett verktyg och en pusselbit i att adressera skärgårdens utmaningar som t.ex. avfolkning, säsongsvariationer, bristande vattenresurser och ett Östersjön i kris. NGA har skickat in en ansökan till svenska Biosfärkommittén som sköter biosfärprogrammet och har fått synpunkter som vi just försöker lösa. Tyvärr har NGA:s medel börjat ta slut och NGA:s koordinatör är uppsagd. Det finns dock en möjlighet att Värmdö kommun kan plocka upp bollen och fortsätta driva arbetet vilket skulle vara mycket positivt. I flera av Sveriges andra åtta biosfärområden är kommunerna på plats huvudman för arbetet och det passar väl in i kommunens arbete med t.ex. Skärgårdspaketet.

Nämdöskärgårdens nationalpark

Veronica Axelsson och Elin Deremar på Lst Stockholm, elin.deremar@lansstyrelsen.se

Sveriges 31:a nationalpark är den första marina nationalparken i Östersjön och den tredje i länet. Syftet är att bevara ett representativt utsnitt av Östersjöns unika havs- och skärgårdslandskap. Bildandeprojektet pågick 2020–2025 och leddes av Naturvårdsverket i samverkan med Länsstyrelsen, Havs- och vattenmyndigheten och Värmdö kommun.

Nationalparken omfattar 25 300 hektar, varav 97 procent hav, och invigdes i september 2025.

Omfattande undersökningar av marina miljöer visade höga värden under ytan, bland annat täta blåmusselbankar, friska rödalgssamhällen och grunda vikar med kärlväxt- och kransalgsängar. Resultaten gav vägledning för förvaltning och behov av regleringar, exempelvis begränsad sjötrafik i grundområden och ett par fredningsområden för fisk.

Besökarmottagningen har utvecklats med Bullerö som entré, förbättrad tillgänglighet, vandringsleder, informationsskyltar och utställning i jaktstugan. Även andra öar har fått anordningar och skyltning, och en snorkelled planeras med 3D-modell som visar landskapet under ytan.

Framtida åtgärder kan inkludera restaurering av igenväxande grundområden och återställande av rovfiskfunktion. Ett skötselråd och aktörssamverkan ska ge möjlighet att bli samarbetspartner och ambassadör för nationalparken. Digital information finns på Sveriges nationalparkers webbplats. Planer på ett naturum på fastlandet pausas på grund av kostnader.

Östersjöns ambassad

Ann-Marie Flood, medgrundare a.flood@hotmail.com

Embassy of the Baltic Sea strävar efter att stärka naturens rättigheter. Ambassaden vill ge naturen en röst, en representation och en plats att neutralt samverka och agera för naturens bevarande. Ett sätt att stärka helhetssynen och erkänna naturens egna intressen och behov är att införa strukturer för representation av Östersjön – det vill säga att ge havet en röst i beslutsprocesser.

Sådana strukturer kan bidra till större engagemang och ekologiskt ansvarstagande, gemensamma principer och bättre samordning samt ökad legitimitet. Att ge naturen rättigheter utgår ifrån och bygger på internationella och regionala ramverk och förebilder:

- De ekologiska rättssystem som växer snabbt världen över med över 500 juridiska uttryck i 50 länder och vars principer inkluderas i Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework.
- Den spanska saltvattenlagunen Mar Menor som det första europeiska ekosystem som erkänts som juridiskt subjekt med rättigheter att existera och utvecklas. Odra River i Polen är på väg att bli nästa vatten som det polska parlamentet håller på att godkänna som juridisk person. Det är en flod som rinner ut i Östersjön.
- Arbetet för havsrättigheter, som bland annat diskuterats i FN:s generalförsamling och i IUCN:s beslut att stärka etiska relationer mellan människor och hav, och uppmana regeringar att "främja och anta nationella lagar, politiska riktlinjer, strategier, handlingsplaner och metoder som integrerar och säkerställer skydd av havets inneboende värden".
- Det finns redan ett europeiskt nätverk för att gemensamt arbeta för naturens rättigheter för vatten – Confluence of Waters med ca 35 vatten i Europa där Östersjön är ett av dem genom Embassy of the Baltic Sea. Men även i Ocean Rights som är motsvarande nätverk för hela planetens alla hav.

För att sprida ambassadens viktiga roll och budskap vill vi skapa "konsulat" runt om Östersjön. Det ska vara parter som redan lokalt kämpar för Östersjön och/eller de vattendrag som utgör Östersjöns upptagningsområde. Det är ett arbete som pågår just nu.

Marint områdesskydd och kommunsamverkan

Carolina Enhus Lst Stockholm, carolina.enhus@lansstyrelsen.se

Globalt och på EU-nivå finns mål om 30 procents skydd av havsområden till år 2030. I dagsläget är cirka 13 procent av Stockholms havsområde skyddat, och både Länsstyrelsen och kommunerna kan bilda nya områdesskydd, som exempelvis naturreservat.

Därför har Länsstyrelsen tillsammans med EBHF-arbetsgruppen Naturskydd och båtliv startat upp en samverkan med länets kustkommuner inom arbetet med marint områdesskydd. Samverkan fokuserar på kunskapsutbyte, vägledning och stöd i det gemensamma arbetet med att skydda länets värdefulla kust- och havsområden.

5 Kunskap och samarbeten

Initiativ Utö och samarbetet med KTH

Robert Cederlund, robert.cederlund@gmail.com

Initiativ Utö visar hur lokala åtgärder kan utvecklas till en plattform för forskning, innovation och samverkan kring naturbaserade lösningar för havsmiljön. Från en gäddvåtmark till en testbädd för Östersjön

Under EBHF:s aktörsforum på Sjöhistoriska museet presenterade Robert Cederlund arbetet med Initiativ Utö – ett långsiktigt initiativ för att bidra till återställandet av Östersjöns ekosystem.

Arbetet började lokalt med Södra Fladens våtmark, som anlades för att skapa lekplatser för rovfisk, minska näringsläckage och visa hur naturbaserade lösningar kan fungera i praktiken.

Sedan dess har arbetet utvecklats till något större. På Utö byggs nu en testbädd för Östersjön, en plats där forskning, innovation, utbildning och praktiskt åtgärdsarbete möts. Här testas nya metoder för att restaurera kustekosystem och utveckla naturbaserade lösningar i verklig miljö.

Arbetet började lokalt med Södra Fladens våtmark, som anlades för att skapa lekplatser för rovfisk, minska näringsläckage och visa hur naturbaserade lösningar kan fungera i praktiken.

Sedan dess har arbetet utvecklats till något större. På Utö byggs nu en testbädd för Östersjön, en plats där forskning, innovation, utbildning och praktiskt åtgärdsarbete möts. Här testas nya metoder för att restaurera kustekosystem och utveckla naturbaserade lösningar i verklig miljö.

Initiativet bygger på samarbete mellan akademi, kommuner, företag och civilsamhälle, med målet att både skapa konkreta åtgärder och bidra till nya arbetssätt för att skala upp lösningar för havsmiljön.

Tre viktiga erfarenheter från arbetet på Utö är:

- Lokala insatser kan skapa systemeffekter
- Samarbete över sektorer är avgörande
- Testbäddar kan förkorta vägen från idé till praktik

Rotary, industrifiske och Hands2ocean

Eva Nisser, nisser@veraciter.se

Inom Rotary International finns ett växande engagemang för miljö- och havsfrågor, inte minst kring Östersjön. Ett exempel är arbetet inom Rotarynätverket BASRAN (Baltic Sea Regional Action Network), där en internationell arbetsgrupp har bildats för att uppmärksamma hur industrifiske påverkar Östersjöns ekosystem.

Gruppen samlar medlemmar från flera länder och målet är att öka förståelsen för hur storskalig trålning påverkar fiskbestånd, näringsvävar och ekosystemens långsiktiga stabilitet.

Rotary arbetar även med påverkansarbete. Genom en valenkät till kandidater till Europaparlamentet, särskilt ledamöter i Europaparlamentets fiskeriutskott (PECH), samt debattartiklar, vill man påverka beslutsfattare och lyfta frågor som till exempel trålningens påverkan på ekosystemet.

Samtidigt genomförs lokala aktiviteter för att öka kunskap och engagemang, särskilt bland barn och unga. Syftet är att öka kunskapen om orsakerna bakom havets tillstånd, skapa framtidshopp och ge barnen en konkret och engagerande upplevelse.

Rotary har även lanserat Baltic-Sea-Virtual-Gallery, [en digital utställning om havet som du kan se här](#).

Race for the Baltic: konkret åtgärdsarbete

Fanny Tham, fanny@raceforthebaltic.com

Race for the Baltic är en insamlingsstiftelse som arbetar för att förbättra miljötillståndet i Östersjön, med särskilt fokus på att minska fosforbelastningen i havet. Verksamheten bygger på att identifiera och genomföra konkreta åtgärdsprojekt som kan bidra till att minska övergödningen på ett kostnadseffektivt sätt.

Stiftelsen finansieras huvudsakligen genom privata filantroper samt offentliga bidrag. Projekten utformas ofta som pilot- eller demonstrationsprojekt, där målet är att skapa praktiska exempel som kan inspirera till bredare åtgärder och ökat engagemang.

Genom att andra aktörer tar vid och skalar upp lösningarna kan effekterna bli betydligt större än i de enskilda projekten. Arbetet sker i nära samarbete med industri, forskningsinstitutioner och myndigheter.

Ett aktuellt fokusområde är gipsbehandling av lerjordar i jordbruket, en metod som kan minska läckaget av fosfor från åkermark till vattendrag och hav. Metoden testas för närvarande i både Sverige och Polen. Till projektet finns en referensgrupp med representanter från bland annat Länsstyrelsen, RISE Research Institutes of Sweden, LRF, SLU och Vattenmyndigheterna. Målsättningen är att bidra till att åtgärden på sikt kan bli en del av jordbrukets miljöstöd, exempelvis inom ramen för Jordbruksverkets åtgärder för minskat näringsläckage.

Ett annat initiativ är projektet BalticReed, som fokuserar på att utveckla hållbara metoder för skörd och användning av vass från kustmiljöer. Projektet undersöker hur vass kan bli en resurs i en cirkulär bioekonomi och har bland annat testats som råvara i biokompositer, djurfoder och jordförbättringsprodukter. Inom ramen för arbetet arrangeras även möten och evenemang tillsammans med aktörer inom jord- och industrisektorn, där företag som Evergreen Garden Care och Hasselfors Garden deltar.

Vad vet vi om strömmingen längs Svealandskusten

Åsa Nilsson Austin SU Östersjöcentrum, asa.austin@su.se

Historiska uppgifter visar inga tydliga tecken på att strömmingsbeståndet minskade förrän i början av 1900-talet, och framför allt under mitten av seklet. Detta trots att sälbestånden var större under 1800-talet och att fisket i Stockholms skärgård samtidigt var betydligt mer omfattande än i dag.

Sedan 1950-talet har dock strömmingsbeståndet i centrala Östersjön minskat kraftigt, med uppskattningsvis omkring 80 procent.

Fisketrycket i vattnen som gränsar till Stockholms skärgård ökade under 2010-talet, och fångsterna nådde över 10 000 ton år 2018. Sedan 2022 har fångsterna däremot varit betydligt lägre, vilket kan ha flera orsaker, exempelvis förändrade ekonomiska förutsättningar för fisket.

Undersökningar av strömmingslarver som leds av forskarna Henrik Svedäng och Monika Winder vid Stockholm University visar att antalet larver var högre 2025 än under 2024 och 2023, även om en annan metod användes under 2023. Studierna visar också att larvförekomsten var större i den norra delen av Stockholms skärgård än i den södra. Resultat från både larvundersökningar och genetiska analyser tyder dessutom på att det finns skillnader mellan strömming som lever i skärgårdens inre respektive yttre delar. Forskningen väcker samtidigt flera frågor om hur strömmingsbestånden bör förvaltas.

En central fråga gäller skyddet av lekplatser. I många andra ekosystem skyddas djurs föryngrings- och reproduktionsområden, exempelvis för stora rovdjur, fladdermöss och fåglar. Liknande skyddsåtgärder skulle kunna vara relevanta även i havsmiljöer. Det finns också ett behov av mer kunskap om hur strömmingen rör sig mellan olika områden i Östersjön och vid vilka tidpunkter dessa förflyttningar sker. Förvaltningen av fisket är ytterligare en viktig fråga. Ett förslag som lyfts är att de årliga fångstkvoterna för sill och strömming bör sättas lägre än dagens nivåer – exempelvis omkring 50 procent under den rekommenderade MSY-kvoten – för att skapa en större säkerhetsmarginal i beståndsbedömningarna.

Fältbiologerna: en outnyttjad kompetens

Ossian Elmér, ossian.elmer@faltbiologerna.se

Fältbiologerna är Sveriges största ideella organisation för natur- och miljöengagerade barn och unga. Organisationen samlar personer mellan 6 och 25 år som vill lära sig mer om naturen, bidra till miljöarbetet och påverka samhällsutvecklingen i en mer hållbar riktning. Fältbiologerna är en kompetent men till stor del underutnyttjad resurs. I organisationen finns många engagerade och ofta välutbildade unga personer med kunskap om biologisk mångfald, havsmiljö och naturförvaltning.

De vill inte bara delta i diskussioner utan också bidra konkret genom inventeringar, restaureringsinsatser, miljöövervakning och folkbildning, liksom genom att delta i den offentliga debatten om hur natur- och havsmiljöer ska förvaltas. Organisationen arbetar också med att stärka ungas kunskap och handlingsförmåga i miljöfrågor genom utbildningar, praktiskt naturvårdsarbete och projekt där unga själva tar ledande roller i planering och genomförande.

I Stockholmsregionen samverkar flera lokala klubbar. En viktig del av verksamheten handlar om att engagera unga i både praktiska naturvårdsinsatser och samhällspåverkan kopplat till Östersjöns miljö. Genom lokala initiativ, utbildningar och mötesplatser ges unga möjlighet att utveckla kunskap om havets utmaningar.

Genom sitt nätverk av engagerade unga, sin naturkunskap och sin vilja att bidra kan Fältbiologerna spela en viktig roll i arbetet för en långsiktigt hållbar havs- och skärgårdsmiljö. Du uppmanar till ökat samarbete och vill gärna bidra.

Tusen tack till alla presentatörer och återigen stort tack till Sjöhistoriska muséet.

Vill du bidra till vårt arbete och vara med i vårt EBHF-nätverk?

Kontakta gustaf.almqvist@lansstyrelsen.se eller info@ebhf.se och läs mer på ebhf.se.

